

Recenze

Václav Moucha – Bořivoj Nechvátal – Ladislav Varadzin et al.: *Vyšehrad. Knižecí a královská akropole. Svědectví archeologie*. Praha 2015, 959 s. německé a anglické resumé a 3 samostatné přílohy.

František Gabriel

K nedlouhé řadě publikací, obsahujících vyčerpávající informace o hradech raného středověku, častěji označovaných jako slovanská hradiště, přibýlo další úctyhodné dílo, nabízející nám poznání jednoho z významných, podle starých českých pověstí dokonce nejvýznamnějšího sídla, Vyšehradu. Nejedná se zdaleka o práci první. Sídlo věnovala česká historiografie množství odborných knih a článků (z mladších archeologických děl nelze opomenout především práce B. Nechvátala a L. Varadzina), nově vydaná kniha však je nepochybně prvním komplexním pohledem na výsledky všech archeologických výzkumů, zabývajících se plochou někdejší akropole.

Autoři knihu rozdělili do čtyř částí (I – IV), z nichž první obsahuje dějiny, metody (V. Moucha, B. Nechvátal) a sondy archeologického výzkumu (L. Varadzin), geologický podklad lokality (J. Zavřel) a její georeliéf a nadloží (L. Varadzin). Druhá část čtenáře seznámí s pravěkými nálezy, řazenými podle let výzkumu od roku 1924 (V. Moucha). Zvláštní pozornost věnuje pohřbu dítěte sířemské fáze kultury nálevkovitých pohárů, objeveného v roce 1929 (V. Moucha, P. Stránská, R. Kyselý) a eneolitickým zvířecím kostem (R. Kyselý). Třetí, nejrozsáhlejší část, věnující se archeologickým nálezům a jejich rozboru z historického období, zpracoval v převážné většině L. Varadzin. Pouze v kapitole 15 doprovází jeho jméno J. Zavřel, autorem kapitoly 16 je R. Kyselý a kapitoly 17 a 18 napsala V. Čulíková s podkapitolou 18.1 opět od L. Varadzina. Vyhodnocení poznatků se věnuje část IV, hodnotící pravěké osídlení (V. Moucha), období raného a vrcholného středověku (L. Varadzin) a pozdního středověku a novověku z pera B. Nechvátala. Plánovou a fotografickou dokumentaci uspořádal a k tisku připravil L. Varadzin.

Výzkumy, které započaly v roce 1924 a pokračovaly až do roku 2004, odkryly na akropoli Vyšehradu stočtrnácti sondami 0,6 ha. Každý, kdo se někdy zabýval archeologickými výzkumy jiných, většinou nežijících archeologů, třídil jejich dokumentaci, hledal kontext, zařazoval nálezy a uspořádal je, ví, jak zdlouhavá a obtížná práce před badatelem stojí. Nejedná se však pouze o obtížnost, znásobenou v případě vyšehradské akropole také dobou trvání a četností vedoucích výzkumů, ale rovněž o míru zodpovědnosti, před kterou autoři v případě tak významné lokality, jakou Vyšehrad nepochybně je, stanuli. Ještě před vlastní heuristickou prací však bylo třeba vypracovat takový deskriptivní systém, který uživatelům publikace poskytne snadný přístup k nesmírně cenným informacím, a to nejen movitých nálezů, ale rovněž nálezů nemovitých, včetně rozboru jejich nadzemních částí. Bohužel, ne všechny informace mohli autoři nabídnout v plném

rozsahu. Jejich možnosti limitoval stav dochování nálezů v době výzkumu, u nemovitých kvalita jejich dokumentace a u movitých pak i jejich přežití od doby exkavace. Tyto nepřekonatelné limity poznání navíc negativně ovlivňuje hledání odpovědí na dobové otázky, odlišné od otázek dnešních. Z hlediska zachování informací se tak staré výzkumy Vyšehradu stávají ukázkou míry úbytku informací v čase, který od doby výzkumu neustále narůstá. I přes toto omezení se autorům podařilo shromáždit velké množství dnes dostupných informací o terénním výzkumu lokality a zpřístupnit tak jejich využití pro poznání jedné z významných lokalit naší národní identity.

Čtvrtá část knihy interpretuje ve čtyřech kapitolách pravěké, středověké i novověké nálezy, věnuje se problematice jejich studia na lokalitě, dataci movitých i nemovitých artefaktů, komparaci analogií a vkládá je do kontextu celé akropole. Pozornost kastellologa si zaslouží nejen kapitola 20, věnovaná především podobě hradu raného středověku, založeného až někdy v osmdesátých až devadesátých letech 10. století, a okrajově se dotýkající osídlení ve starším slovanském období a době 12. – 14. století, a kapitola 21, hodnotící palácový okrsek Karla IV., ale rovněž kapitola 22, pojednávající o opevnění Vyšehradu od dob Karla IV. až po výstavbu raně barokní pevnosti. Ve všech třech posledních kapitolách postupně narůstá počet zděných staveb, jejichž dokumentace a hodnocení se vedle archeologického pohledu opírá také o stavební dějiny, nazývané jindy archeologií staveb, často však archeology opomíjenou, ačkoliv metody obou disciplín si jsou velice blízké a jejich prostředky se u archeologie i stavebních dějin vzájemně prolínají. Nepřekvapí proto četné odkazy na F. Kašičku, úzkého spolupracovníka B. Nechvátala a současně jednoho z našich předních stavebních historiků. Poslední dvacátou druhou kapitolu pak doprovází řada vedut, zachycujících Vyšehrad od roku 1601.

Obsáhlá a mnohvrstevnatá publikace se nepochybně stane na dlouhou dobu hlavním a nepochybně kvalitním zdrojem informací pro řadu badatelů o Vyšehradě samotném, tak i pro ty, kteří jej využijí pro komparaci s jinými lokalitami. Jim kniha umožňuje vstoupit do textu právě tam, kde hledají odpověď na své otázky. Snad pouze medievalisté zcela nepochopí poněkud nelogické oddělení popisu a hodnocení královského paláce z doby Karla IV., vložené do kapitoly 21, od popisu a hodnocení reliktní opevnění ze stejné doby, zařazené do kapitoly 22. Je nepochybně škoda, že se autoři B. Nechvátal a L. Varadzin nedohodli na společném textu v samostatné kapitole, věnující se vrcholnému a pozdnímu středověku. Kniha by tím zajisté získala ucelenější podobu a pravděpodobně by řešila problematiku vrcholného a pozdního středověku uceleněji. Jistě se však nabízí otázka, zda by si ucelenější pohled nevyžádal i rozšíření autorského kolektivu a nezasahoval tím do plánovaného rozsah i tak široce koncipované práce, za kterou je třeba autorům poděkovat a vyjádřit nad ní obdiv. Publikaci, vzniklou za podpory projektu GAČR P 405-10-2334, vydal Archeologický ústav AV ČR s přispěním $\frac{3}{4}$ donátorů.